

Zin en onzin van microbieel verrijkte producten

Gera van Os

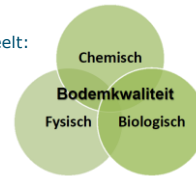
Lector Duurzaam Bodembeheer, CAH Dronen
Onderzoeker Gewas- en bodemgezondheid, PPO Lisse

WAGeningen UR
For quality of life

Introductie

- Bodem is de basis voor een goede teelt:

- Biologische bodemkwaliteit** wordt steeds belangrijker:
  - Meer belangstelling en bewustzijn onder telers
  - Wet- en regelgeving:
    - Minder gewasbeschermingsmiddelen toegelaten
    - Beperkte aanvoer van nutriënten

WAGeningen UR
For quality of life

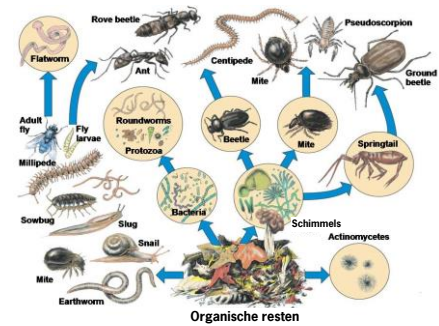
Onderwerpen

- Het bodemleven
- Ziektevering en antagonisten
- De leefomgeving in de bodem
- Microbieel verrijkte producten:
  - Wat zit er in?
  - Zijn ze effectief?
  - Wanneer toepassen?

WAGeningen UR
For quality of life

Het bodemleven

Het bodemleven

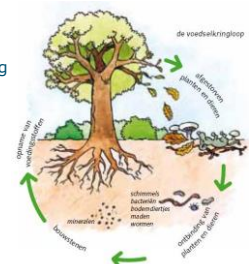
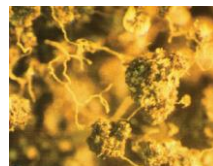
Per gram grond:

- 16.000 soorten bacteriën
- 1 tot 5 miljard bacteriën totaal
- 10 tot 500 meter schimmeldraad

Voorbeeld grasland	Biomassa (ton per hectare)
bacteriën	1 - 2
schimmels	2 - 5

Rol van het bodemleven in de grond

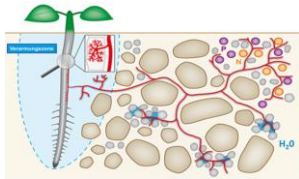
- Afbraak organische resten > voedingsstoffen voor het gewas
- Bodemstructuur, aggregaat vorming

WAGeningen UR
For quality of life

Rol van het bodemleven in de grond

- Afbraak organische resten > voedingsstoffen voor het gewas
- Bodemstructuur, aggregaat vorming
- N-fixerende bacteriën: Rhizobium op vlinderbloemigen
- Mycorrhiza-schimmels

WAGeningen UR
For quality of life

Rol van het bodemleven in de grond

- Afbraak organische resten > voedingsstoffen voor het gewas
- Bodemstructuur, aggregaat vorming
- N-fixerende bacteriën: Rhizobium op vlinderbloemigen
- Mycorrhiza-schimmels
- Ziekteverwekkers (schimmels, bacteriën, aaltjes)
- **Ziekteverwerping > antagonisten**

WAGeningen UR
For quality of life

Ziekteverwerping en antagonisten

Mechanismen:

- Algemene ziekteverwerping
Divers en actief bodemleven
Concurrentie om voedsel en ruimte

Pythium-wortelrot in iris:
Verstoring van het bodemleven
geeft de ziekte meer kans

WAGeningen UR
For quality of life

Ziekteverwerping en antagonisten

Mechanismen:

- Specifieke ziekteverwerping
  - Productie van antibiotica, giftige stoffen

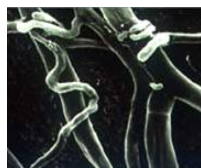
Remming Pythium-groei
rondom bacteriekolonies

WAGeningen UR
For quality of life

Ziekteverwerping en antagonisten

Mechanismen:

- Specifieke ziekteverwerping
  - Productie van antibiotica, giftige stoffen
  - Parasitisme, predatie

Trichoderma parasiteert
Rhizoctonia

WAGeningen UR
For quality of life

Ziekteverwerping en antagonisten

Mechanismen:

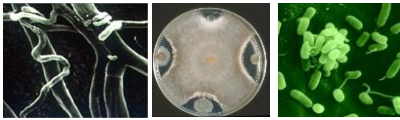
- Via de plant
Verhoging van de weerbaarheid,
geïnduceerde resistentie

Pseudomonas fluorescens
op tarwewortels

WAGeningen UR
For quality of life

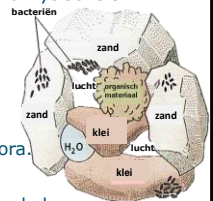
Ziektewering en antagonisten

- Per ziekteverwekkers andere onderdrukkingsmechanismen.
- Geen enkele maatregel of product is effectief tegen *alle* ziekteverwekkers.
- De omstandigheden zijn bepalend voor de samenstelling van het bodemleven.

De leefomgeving in de bodem

- Het bodemleven is afhankelijk van o.a. fysische en chemische bodemeigenschappen (structuur, vocht, nutriënten).
- Hoe meer variatie in de bodem, des te meer diversiteit in de microflora.
- Hoe meer biodiversiteit des te groter de kans dat er een goede antagonist bij zit.

De leefomgeving in de bodem

- **Stabiele** organische stof zorgt voor diversiteit in de bodemstructuur
  - Compost
- **Afbreekbare** organische stof is voedsel voor het bodemleven
  - Gewasresten, groenbemesters

Hoe meer organische stof
des te beter de ziekteverring.

Goed om te weten...

De grond zit 'vol' met organismen die er thuishoren.
Introductie van een 'nieuweling' (antagonist) mislukt veelal.*

Dus:

Maak gebruik van het natuurlijke bodemleven!

* Er zijn enkele uitzonderingen

Compost
100% organische stof

Duinzandgrond
1% organische stof

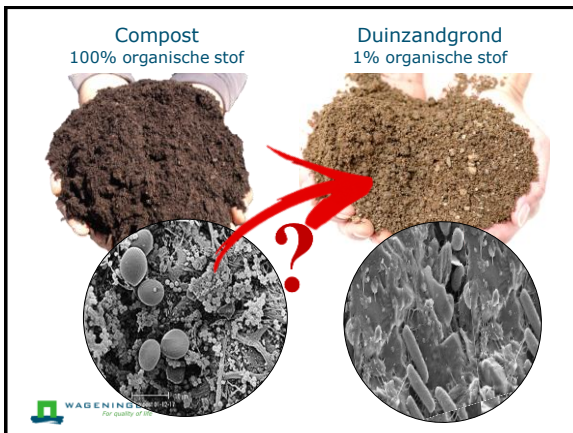

Compost

Duinzandgrond

Samengevat

- Een gezond bodemleven is afhankelijk van goede fysische, chemische omstandigheden in de bodem
- Zorg goed voor het bodemleven:
  - Bodemstructuur op orde
  - Aanvoer organisch materiaal (bijvoorbeeld compost)
  - Minimale verstoring

Producten met antagonisten

Er zijn vele producten op de markt met verschillende benamingen:

- Bodemverbeteraars
- Groeibevorderaars
- Plantversterkers
- Antagonisten
- .....

Producten met antagonisten

Wat zit er precies in de formulering?

- Micro-organismen (welke?)
- Meststoffen: N-P-K en/of sporenelementen
- Plantengroeihormonen
- Draagstof (organisch of anorganisch)
- .....

En welk effect hebben deze ingrediënten?

- Ziekte-onderdrukking
- Stimulering gewasgroei
- Fysisch/chemisch (structuur, vocht, pH)

Producten met antagonisten – Zijn ze effectief?

Veel producten zijn niet of beperkt getest.

- Onderzoek is duur
- Bij bewezen effect tegen ziekte > toelating bij CTGB
- Indien ineffectief > ongewenst resultaat

Producten met antagonisten – Zijn ze effectief?

Theoretische onderbouwing uit literatuur

Effect onder laboratorium-omstandigheden

Effect onder kas-omstandigheden

- Niet getest onder veldomstandigheden
- Niet getest in elke grondsoort
- Niet getest in alle gewassen/rassen

Producten met antagonisten –
Zijn ze effectief?

Baat het niet dan schaadt het niet?

- Elk product kost geld
- De effectiviteit is onzeker
- Fytotoxiciteit ?

Toch maar even een proefje doen...

Voorbeeld uit de oude doos

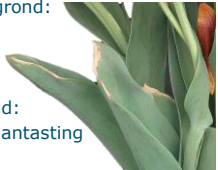
Middel X

Antagonist : Gliocladium
Formulering : granulaat
Toepassing : tegen Pythium

Veldproef met krokus in besmette grond:

- Hogere bolopbrengst
- Oók met gesteriliseerd product

Kasproef met tulp in besmette grond:

- Bladpunten als bij Trichoderma-aantasting

Producten met antagonisten –
Zijn ze effectief?

Baat het niet dan schaadt het niet?

Hoge ontwikkelkosten antagonist:
selectie, kweek, formulering en houdbaarheid

Als de antagonist *niet* effectief is, zijn er goedkopere
manieren om de grond te verbeteren en het
bodemleven te versterken.

Producten met antagonisten –
Wanneer zijn ze effectief?

- Afhankelijk van omstandigheden in de bodem!

Omstandig- heden	Fysisch	Chemisch	Biologisch	Nut antagonist
Zeer slecht	-	-	-	-
Structuur- probleem	-	+	-	-
Perfect	+	+	+	+/-
Diep ploegen, inunderen	+	+/-	-	+

Producten met antagonisten

- Denk er goed over na
- Stel vragen
- Wees kritisch
- Uitproberen op een klein stukje

Vragen?

